

Isaszegi János

Az aszimmetrikus hadviselés kialakulásának története¹

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.76

A Magyar Honvédség számára 2015 egyik nagy kérdése, hogy megtörténik-e az új nemzeti biztonsági stratégia megalkotása, aminek le kell követnie mindazokat a változásokat, amelyek az előző megalkotásakor még nem voltak ismeretesek. Kérdés továbbá, hogy folyamatban van-e az új nemzeti biztonsági stratégiát lekövető katonai stratégia; utóbbiban kap-e helyet az a stratégia- és doktrína-kialakítás, feladatrendszer, amely az ötödik generációs hadviselésnek megfelelő – tehát a jövőendő 10–20 évre szóló – hadsereg szervezeti átalakítását célozza.

Az aszimmetrikus hadviselést illetően egy megfogalmazás szerint az a „... fegyveres konfliktusok megőívésének új formája, melynek alapja az, hogy a nemzetközi szintéren jelenlevő fegyveres erők... jelentősen különböznek egymástól méreteikben, felszereltségükben és képességeikben”. Valójában, ha belegondolunk, amióta létezik három ember, akik közül kettő a harmadiktól valamit el akart venni, azóta aszimmetria van az erőkben, az eljárásokban, az eszközökben, térben és időben. Az aszimmetrikus hadviselés különböző formái végigkísérik a hadtörténelmet. Vagyis az idézetben az „új formára” való utalás nem helytálló. Az aszimmetrikus hadviselés helyett gyakran alkalmazzák mostanában az *irreguláris hadviselés* fogalmát a szakirodalomban olyan műveletekre, amelyek irreguláris fegyveres erők részvételével történnek. Egyesek szerint az irreguláris fegyveres erők olyan harci kötelékek, amelyeknek nincs állandó szervezetük, illetve kiképzés, hadkiegészítés, felszerelés stb. tekintetében jelentősen különböznek a reguláris fegyveres erőktől. Ez talán valamikor igaz volt, de ma már nem tartható. 2014-ben jelent meg egy orosz szerző *Nagyhatalmak, kis háborúk, aszimmetrikus konfliktusok 1945 után* című tanulmánya, amelyben megfogalmazta, hogy számára mit jelent az aszimmetrikus hadviselés. A lényeg szerinte az, hogy az egyik oldalon állami, a másik oldalon pedig nem állami szereplők (hadviselők) állnak. Megállapíthatjuk tehát, hogy az új elméletek között is rengeteg vitatható elem bukkan fel az aszimmetrikus háborúk fogalmát illetően.

Valamikor kiadták a *Hadviselés jogának alapjai* című kiadványt, amely – egyebek mellett – még azt is tartalmazta, hogy mit szabad csinálni, hogyan kell szabályosan egyenruhában közlekedni, ha ellenségként akarjuk magunkat feltüntetni; milyen járandóságai vannak a hadifogolynak. Nos, naponta láthatjuk a TV-ben, hogy a valóságban ennek az ellenkezője zajlik például Szíriában, Afrikában.

Időről időre visszatérünk a hadtudomány klasszikusainak írásaihoz, amelyekben a hadviseléssel, a háborúk minősítésével, a háborúk sikeres megőívésének

1 Jelen közlemény a Magyar Hadtudományi Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága és a Nemzeti Közszoigálati Egyetem (NKE) által 2014. november 12-én az NKE HHK objektumának dísztermében *Az aszimmetrikus hadviselés* címmel szervezett szakmai-tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

feltételeivel foglalkoztak az elmúlt évszázadokban. Valószínűleg Mao Ce Tung, vagy éppen Giap tábornok, Che Guevara elmélete is ismert sokak számára, Clausewitzéről már nem is beszélve. De a hadtudomány klasszikus alkotásai között említhetjük Szun Ce-nak a Hadviselés törvényei című munkáját, amelyben megszívlelendő dolgokat írt le arról, vajon hogyan is kell a hadviselést értelmezni, és hogyan kell megnyerni egy csatát, ha erősek vagyunk, és mit kell tennünk akkor, ha nem mi vagyunk az erősebbek. Bízvást mondhatjuk, hogy a klasszikusok valamennyien mást gondoltak az aszimmetrikus hadviselésről, mint a bevezetőben említett idézet szerzője. Clausewitz például *A háborúról* című művében már írt a népi hadsereg igénybeviteléről, a népi felkelésről, annak a részvételéről a hadviselésben.

Az aszimmetriára való törekvés mindig is egy győzelmi stratégia volt, hiszen minden épeszű parancsnok a fölény megszerzésére törekszik, vagyis keresi a számára kedvező aszimmetriát.

A 100 éve kezdődött I. világháborúban, – amit a hadtudományban „anyagháborúként” is emlegettek –, de azt megelőzően is, tetten érhető volt a háborúban a partizán-hadviselés, a gerilla-hadviselés és a felkelés. A II. világháborúban szintén tapasztalható volt, hogy a nagy, állami hadseregek műveletei mellett komoly szerepet játszottak az aszimmetriára való törekvések. Emlékezzünk csak Canaris tengernagyra, vagy Otto Skorzenyre, akiknek akciói többnyire nem feleltek meg az egyenruhába öltözött, reguláris haderő műveleteinek. Horthy Miklós fiának elrablása vagy Mussolini kiszabadítása akár gerillaműveletként is felfogható, aszimmetrikus akciók voltak, amelyek semmiféleképpen nem feleltek meg a hagyományos hadviselés játékszabályainak. Ha a II. világháború utáni időszakot nézzük, már a koreai gerilla-hadviselésben, majd a vietnami háborúban is felbukkantak azok a jelenségek, amelyekkel mostanában „új” jelenségként foglalkozunk. Giap tábornok vezette be – a hagyományos fegyveres erők alkalmazása mellett – az „alagút-hadviselést”, ami szintén része az aszimmetrikus hadviselésnek. Giap ugyanis az óriási erőfölényben levő amerikai haderővel szemben kénytelen volt megkeresni azokat a lehetőségeket, amelyek révén sikert érhetett el. 1992 és 2001 között dúlt a balkáni háború, amely konfliktus megítélésében szintén sok félreértés bukkant fel. Maga az ENSZ is tévedésben volt a konfliktus megítélésében, hiszen kéksapkás békefenntartókat küldött a balkáni hadszíntérre, ahol éppen háború zajlott. Ennek – a sok közül az egyik – szomorú következménye az, ami Srebrenicánál történt a holland katonák jelenlétével és asszisztálásával.

Következett 2001. szeptember 11., a korszakváltó pillanat, ami többek szerint azt jelentette, hogy áttértünk egy másik hadviselési formára, hiszen akkor New Yorkban egy „tiszta” aszimmetrikus akció valósult meg: nagyon kicsi anyagi befektetéssel, néhány ember alkalmazásával, viszont jól megszervezve, egy nagyhatalom ellenében sikerült végrehajtani az akciót – miközben az érintett nagyhatalomnak óriási hadereje állt készenlétben. Sokan innen datálják az aszimmetrikus hadviselés egy új formájának kezdetét.

2003 történései pedig már azt erősítik, hogy szükséges a felkészülés az aszimmetrikus hadviselésre, arra, hogy a hagyományos elvek alapján felépített hadseregeket alkalmassá tegyék az új feladatok teljesítésére, a más harcjelvényeket alkalmazó ellenség legyőzésére. Emlékezzünk a 2004-es madridi vonatrobantásra, a 2005-ös londoni robbantásra. 20 éve történt az iskola elleni támadás Csecsen-földön, amelyet

olyan gerillák (terroristák?) hajtottak végre, akik 1994-ben háborút nyertek Oroszországgal szemben. (Megjegyzendő, hogy az utóbb említett harcosok vezetőinek jelentős része a valamikori szovjet hadseregben kapta kiképzését.)

Oroszország tanult az 1994. évi háború elvesztésének okaiból és a következő háború kirobbanásakor már alkalmazta különleges „fekete” vagy „piszkos” műveletekre felkészített erőit. A „fekete” vagy „piszkos” műveletek kategóriája egyébként sokak számára máshonnan is ismert: 2003–4-ben sokszor nem értettük, hogy mi történik körülöttünk Irakban, mert akkor még nem ismertük a McChrystal tábornok által vezetett „piszkosműveleti” kontingenst, amely lényegében függetlenül működött az általunk is ismert különleges műveleti erőktől.

Az elmúlt 20 évben rohamosan átalakult a hadviselés. Az aszimmetrikus mellett beszélünk az ún. hibrid hadviselésről is, amelyet minimum kétféleképpen értelmeznek. Megjegyzendő, hogy a fogalomnak legalább 20 éves múltja van, tehát a jelenség nem Ukrajnában született.

Napjainkban a fegyveres konfliktusok száma nem csökken. Ennek valószínűsíthető oka, hogy a konfliktus rendezésében érdekelt hadviselő felek felkészültsége nem adekvát a kihívással. Bár az „ortodox hadviseléssel”, tehát megfelelő hagyományos erőkoncentrációval ma is meg lehet nyerni egy-egy ütközetet, de ez nem hozza közelebb a konfliktus megoldását. A következő két-három évtizedben a konfliktusok számának növekedésére és azok növekvő formagazdagságára számíthatunk.

Az aszimmetrikus hadviselésnek az a meghatározása, amely szignifikáns különbséget jelöl az erők, eszközök, eljárások, a hadviselő státusza, a motivációk és az erőviszonyok terén – nagyjából fedi e fogalom tartalmát. Az irreguláris harctevékenység tehát csupán az aszimmetrikus hadviselés egyik formája. A klasszikusok témával foglalkozó művei közül Clausewitz, arabiai Lawrence, Mao Ce Tung kihagyhatatlanok, ha meg akarjuk érteni a lényeget.

A hibrid hadviseléssel kapcsolatban 2014. augusztus 16-án nyilatkozott a NATO európai erőinek főparancsnoka, aki úgy vélekedett, hogy az oroszok kitűnően alkalmazták annak módszereit Kelet-Ukrajnában a diplomácia, az információk, a katonai erő és a gazdaság eszköztárának kombinált igénybevételével. Ő tehát ezt érti a hibrid-hadviselés fogalmán, míg mások azt a hagyományos és az irreguláris hadviselés együttes alkalmazásával azonosítják. Tehát ebben sincs ma még egyetértés.

Az előadó véleménye szerint a konfliktusokat, háborúkat négy generációra lehet felosztani, de az ötödik generáció is nevesíthető. Az I. világháborút az anyag-centrikus hadikultúra, a II. világháborút az erőkoncentráció jellemezte. A negyedik generációs hadviselés jellemzője a „puha” célok, a civil lakosság, a társadalom megtámadása, az állam megdöntése, az információs forradalom eszközeinek alkalmazása a győzelem kivívása érdekében. Az ötödik generációs hadviselés a tudatos irreguláris hadviselés.

A következő 10–30 év a kultúrák háborúja lesz, amelyben számolni kell a megerősödő iszlámmal, a növekvő elszegényedéssel, az élettér-háborúkkal, amelyek a vízért, a termőföldért folynak. Mindezek új típusú konfliktusokat generálnak, amelyek kezeléséhez új nemzetbiztonsági stratégiák, új katonai doktrínák szükségesek. Továbbá a professzionálisan kialakított és irreguláris hadviselésre is alkalmassá tett hadsereg, amely jelentős különleges műveleti képességekkel bír és alkalmas a szövetségi keretek közötti műveletekre.